

Det nordiske akademisymposium 18. januar 1983.

Indledning ved Ove Nathan.

Mine damer og herrer.

Ligesom prologus før tæppet går op, vil jeg gerne ofre et par minutter på at slå en stemning an, på at lade tankerne løbe lidt frit om, hvad et nordisk symposium om forskning hypotetisk kunne tænkes at føre til i året 1983.

Den første tanke, der melder sig, vedrører Danmark og Norden. Dette symposium forekommer mig at være en understregning af, at dansk videnskab ikke har vendt det øvrige Norden ryggen, uanset vi nu i lo år har været medlemmer af det europæiske, økonomiske fællesskab EF. Kan Danmark virke som et Nordens vindue mod det øvrige Europa - så meget des bedre. Men det danske medlemskab af EF betegner ingen svækkelse af vor forskningsmæssige, uddannelsesmæssige og kulturelle tilknytning til det øvrige Norden.

Københavns Universitet har endda en særlig grund til at understrege styrken og perspektivet i det nordiske samarbejde. For universitetet har jo to nordiske forskningsinstitutter af høj kvalitet knyttet til sig, et humanistisk-samfundsvidenskabeligt og et naturvidenskabeligt, begge konkrete eksempler på, hvor produktivt forskningsressourcer kan udnyttes i nordisk regi. Jeg tænker på CINA, Centralinstituttet for Nordisk Asienforskning, og NORDITA, Nordisk Institut for Teoretisk Atomfysik, sidstnævnte allerede med 25 år på bagen. Vi føler os privilegerede her i København, og også forpligtede, ved at kunne huse disse to nordiske forskningsforetagender i et tæt samspil med vore egne universitetsinstitutter. Den måde CINA og NORDITA fungerer på, er nok et studium værd, og jeg vil da håbe, at deres oprettelse kun markerer en begyndelse. Der er utvivlsomt andre forskningsområder, hvor de nordiske lande med fordel vil kunne poole ressourcer gennem permanent institutfællesskab.

Iøvrigt er der jo også andre - mere ad hoc prægede - modeller for nordisk forskersamarbejde. Som et eksempel kan nævnes den omfattende undersøgelse af de økologiske forhold i det islandske Mývatn-område, gennemført i et samarbejde mellem islandske og danske biologer, men iøvrigt med assistance og støtte fra andre instanser i de nordiske lande. En undersøgelse, der nu er ved at blive fulgt op af en tilsvarende udforskning af Thingvalla-søen.

Nordisk Forskningssamarbejde kan altså udmærket fungere konkret, produktivt, praktisk. Det synes jeg er værd at understrege, fordi det nordiske undertiden har en tendens til at drukne i smukke deklamationer uden større realitetsindhold.

Skulle man give dette møde et ønske med på vejen, så var det vel, at der herfra kunne spire konkrete tanker frem om nye nordiske forskningsprojekter eller endda forskningsinstitutter. Sådanne initiativer kunne komme mange steder fra, men hvorfor ikke også fra de nordiske videnskabsakademier? Hver af de fem landes akademier har deres særlige ansigt. Da nu dette symposium holdes i København, kan der være grund til at præsentere et særligt aspekt af det danske Videnskabernes Selskab, nemlig dets to-sidede natur omfattende både humaniora og naturvidenskab. Nok er vi inddelte i to adskilte klasser, men vi lytter dog til hinanden og virker i fællesskab. Jeg synes, der ligger et perspektiv heri, som bliver særligt udtalt i økonomiske krisetider. Alle videnskabelige aktiviteter hæmmes i dag af stramningerne, men den naturvidenskabelige grundforskning uomtvistelige nytteværdi gør den trods alt mindre sårbar. De nordiske landes industrielle fremtid er knyttet til forskningsintensive og innovationsprægede virksomheder, hvis udvikling forudsætter et bagland i form af et veludviklet naturvidenskabeligt miljø. Den sammenhæng synes efterhånden at være forstået overalt.

Humaniora derimod er sårbar i krisetider. Et humanistisk forskningsmiljø kan til en vis grad motiveres med nytteværdi - men kun til en vis grad. Der er andre værdier knyttet til humaniora, som er nok så grundlæggende, og som har at gøre med vor menneskelige identitet. Ord af den art svævede i luften forleden i det danske folketing, da man drøftede forskningens vilkår. "Tilværelsesforståelse" sagde undervisningsministeren med et citat af professor Løgstrup, "opklaring af den folkelige fornuft" sagde en anden af debattørerne. Det er ikke let med et par ord at indkredse betydningen af humaniora, og dog er der her tale om værdier, vi ikke kan være foruden, og som vi ikke bør sætte overstyr ved kortsynede besparelser. Jeg er næppe den eneste nordiske universitetsrektor, der nærer bekymring for sit humanistiske fakultet. Ville det ikke være en værdig opgave for de nordiske videnskabsakademier i et samarbejde med universiteterne at søge at træde op i et forsvar for den truede humanistiske forskning?

I det hele er det interessant at overveje mulighederne for at gå nye veje i samspillet mellem universiteter og akademier. Eksempelvis har det danske Videnskabernes Selskab for nylig løst en opgave af en ny type ved fordeling af et antal s.k. Niels Bohr stipendier for yngre naturforskere, stipendier som var fremskaffet ved midler fra privat side. Her var der netop brug for en uafhængig institution med brede kontaktflader til universiteter og læreanstalter og til det øvrige samfund og med videnskabelig ekspertise indenfor hele viften af naturvidenskabelige fag. Men andre muligheder for at trække på et akademis ekspertise burde også overvejes. Jeg har på fornemmelsen, at de nordiske videnskabsakademier kunne bruges endnu mere til videnskabens

og samfundets gavn, end det nu er tilfældet. Symposiet her kunne måske inspirere til tanker herom.

Videnskabelige akademier og selskaber anses ikke med urette for at være meget traditionsbetonede, og de kan sikkert forekomme andre lidt støvede og lidt stivbenede at danse med. Uden at overvurdere de nordiske akademiers muligheder synes jeg dog, der er grund til at understrege deres mulige nytteværdi som katalysatorer og formidlere ved løsningen af forskningens aktuelle problemer. Deres styrke er deres fond af videnskabelig ekspertise, deres kontinuitet og deres uafhængighed af statslige institutioner og af statens forskningspolitik. Netop deres ubundethed kan give deres stemmer vægt.